

Petr Pazdera Payne:
VÝKUPNÉ ZA DUŠI (kázání)

Nebo kdož by chtěl duši svou zachovati, ztratit' ji; kdož by pak ztratil duši svou pro mne, nalezněť ji.

Nebo co jest platno člověku, by pak všecken svět získal, a své duši uškodil? Aneb kterou dá člověk odměnu za duši svou?

Matoušovo evangelium, 16. kapitola, verše 25. 26.

Naše duše, naše identita je tvarována pamětí. Vzpomínkami. Naší minulostí. A tak se musíme ptát: Co zavrhnout a co podržet? Co tradovat a co zapomenout? Jsou věci, které stojí za to nést dál, a jsou věci, které je třeba odhodit jako přítěž.

Věci se dají vytěšňovat, ignorovat, a na druhou stranu je možno se snažit vše podržet. Všechno fixovat. Ani jedno asi nebude schůdná cesta. Pro jakousi rovnováhu je třeba usilovat o syntézu. O jisté zobecnění. Naučit se opouštět. A přitom neprchat. Venkoncem život je příprava na smrt, je třeba počítat se ztrátou, a to i se ztrátou poslední. To říkají jak filosofové a náboženští myslitelé, tak i novozákonní autoři.

Vězme přitom, že strach o život a o další věci, o duši a její spásu, o identitu a svobodu... může být kontraproduktivní.:

„Kdo by svůj život našel, ten jej ztratí!“ praví Kristus podle ekum. překladu.

Je tam však slovo duše, jenže ekumeničtí překladatelé duši vytěšňují, seč mohou, a zvolili pro překlad slova „psyché“ slovo život. Duše má daleko širší význam, duše v sobě zahrnuje nejen život, ale taky smysl života a identitu. Možná bychom mohli říct: Kdo by svůj smysl života našel, ten jej ztratí. Kdo by sám sebe bezezbytku uchopil – tak leda na oprátce! K životu patří určitá ztráta... Dávejme si však pozor na to, co ztrácíme a co uchováváme, zvláště když jde o duši. Může jít totiž zřejmě o nevratný proces.

Kdo najde svou definitivní identitu, ten ji ztratí, Kdo má za to, že našel svou duši, mýlí se, pokud a dokud si to myslí, našel v podstatě jakousi falešnou duši. Falešnou identitu. Pochopil sebe chybně. Vytvořil si uzavřený, chybný obraz sebe sama. Možná bychom mohli taky mluvit o duši uzavřené. „Kdo nemá, tomu bude odňato i to, co si myslí, že má,“ říká Ježíš v jiné souvislosti u Lukáše (8,18).

-

Pravá duše je otevřenost. Duše je vztah ke světu – proto taky: „Co jest platno člověku, by pak všecken svět získal, a své duši uškodil?“ ...kdyby svou duši zmrzačil, poškodil, znehodnotil? Když člověk zničí svůj vztah ke světu – k čemu je mu jakékoliv vlastnictví, jakákoliv moc nad něčím vnějším, jakákoliv realizace ve světě, když k těm všem věcem nemůže mít smysluplný vztah, když ztratí svůj ksicht, svou identitu, sám sebe? Podle Lukáše Ježíš říká: „Nebo co

jest platno člověku, by všecken svět získal, kdyby sám sebe ztratil, nebo sám sebe zmrhal?“ (9:25)

Co máme zachránit, získávat, nalézt (na jedné straně) a co ztrácet (na straně druhé)? „Nalézt“ a „ztratit“ tu stojí proti sobě. Vypadá to, jako že je možno nalézt či získat jedno, nebo druhé: buď duši, nebo svět. Vnitřní svět lze ztratit kvůli světu vnějšimu. Lze se ztratit ve světě. Vytrousit přitom duši, lásku, paměť, nakonec i schopnost vztahovat se ke světu. Milovat. Albert Camus řekl moudrou věc: „Nebýt milován, to je smůla, ale nemilovat, to je neštěstí.“

A tak platí: I kdybych měl velké bohatství anebo moc a vliv a slávu, i kdybych procestoval svět, i kdybych měl velké poznání světa, množství zážitků, je mi to k ničemu – jestliže jsem ztratil to podstatné: lásku.

Připomeňme si ještě, že u svatého Jana se ten Ježíšův výrok nachází v ještě vypjatější podobě: „Kdo miluje duši svou, ztratí ji; a kdo nenávidí duši svou na tomto světě, k životu věčnému ji uchrání.“ (12,25) Vnější svět se může stát způsobem, skrytou metodou, jak duši utrácet. Svět může být prostředkem, jak realizovat svou soběstřednost, sebelásku, svou řekněme falešnou duši, jak jít od role k roli a nebýt sám sebou. Skrze vnější věci máme rádi sami sebe. Lidé se realizují ve světě: ve svém díle, v práci, v hromadění, v sebeobětování, v bujarosti a v nejrůznějších společenských aktivitách, ve vztazích k druhému pohlaví, ve svém díle jde-li o umělce, anebo v takzvaných povinnostech... a přitom může jít o sebepotvrzování, egoismus, sebeukájení.

Lidské ego, ona nepravá duše se zhlíží v zrcadle světa, v jeho síťích. A pravá duše v tom není, tato podstatná část člověka spí, anebo úpí, je mrzákem, duše se zkrátka popírá. Tedy dejme si pozor, abychom neztráceli duši pro svět, kvůli světu a skrze svět. Ostatně, ono nakonec ani těm věcem a záležitostem tohoto světa neprospívá, když se na nich ulpívá.

A hle, nabízí se tu taky jiná, opačná možnost: vzdát se světa a domnívat se, že tím automaticky duši nalézáme, zachraňujeme, že ji takto spasíme. Ale to je omyl: Není řečeno: Kdo ztratí svět, kdo ztratí „všecken“ svět, nalezne, zachrání, spasí svou duši. Řečeno je pouze: „Jaký prospěch bude mít člověk, získá-li celý svět, ale svou duši, svůj život ztratí?“

Není to ani: získat svět – ztratit duši, ani: ztratit svět – nalézt duši. Pokaždé jde o manipulaci; jednou je metodou zisk světa, třeba i celého, podruhé ztráta světa, třeba i celého. Duši nelze nalézt ani skrze svět, ani popřením vnějšího světa. Nejde v zásadě o svět, světem se znaménkem plus nebo minus, ale o duši. Svět nechť zůstane světem a duše duší!

-

Duši nelze vůbec nikterak nalézt, natožpak zachránit, spasit. Duše JE. Duši prostě máme; z Ježíšových výroků to vyplývá; jinak by nebylo možno ji ztratit. Duše nám byla dána. Tohle je třeba pochopit, s vděčností přijmout a v duši věřit. Duše je dar od Pánaboha.

Duši však lze prodat, zbavit se jí, upsat ji, vytrousit. Notabene, máme se, podle jiného Ježíšova lapidárního výroku, bát těch, kteří mohou zabít ne tělo, ale

duši. Duši totiž nelze nikterak snadno znovu nabýt. Alespoň ne vlastním úsilím. Duše se nedá získat zpět, za nic se nedá pořídit znovu. Jak vyplývá z dovětky, řečnické otázky: „Čiliž zač získá (člověk) svou duši zpět?“ Jaké je výkupné za duši? Neexistuje protihodnota, za níž by mohla být člověku navracena. Duši nelze za žádnou cenu vykoupit, píše se už v jednom starozákonním žalmu (49.).

-

Duše je tajemství. Duše je něco silnějšího v nás. Duše je zrcadlo, duše je tím v nás, co se vztahuje ke světu, a zejména k Nejvyššímu. Tedy i k tomu, který od Nejvyššího do světa přichází. A tento Boží Syn praví: „Pakli by kdo ztratil duši svou pro mne a pro evangelium, tenť ji zachrání.“ Ta ztráta „pro mne“ tj. pro Krista, a pro evangelium, jak zdůrazňuje evangelista Marek, je rozhodující. Nejspíš jen takovýmito paradoxními výpověďmi lze vyjádřit, oč běží.

Možná bychom to mohli interpretovat takto: Kdo miluje svou falešnou duši, ten ztratí tu pravou, a kdo nenávidí falešnou duši, nalezne tu pravou. Nakonec ale duše musí být jen jedna, a jedná se pouze o její nasměrování. Je to obrácení buď k dvojímu, případně trojímu, čtverému atakdale..., anebo: k Jednomu, k Jedinému. Obrácení k Jednomu zakládá zásadní universalitu, jíž smíme ve svém životě prožívat. Je to, jako když člověk prodá všechno, co má, a koupí drahocennou perlu. Duše je ta část v nás, jež žízní po Bohu, jak jsme četli v žalmu 42. na začátku. Duše je před námi; ne někde daleko, v nějaké fantastě či v utopii, alebrž duše je, řekl bych, krok před námi.

-

Víra znamená nelpět jen a jen na tomto světě a také nelpět na sobě. Nebát se o svou spásu, o spásu své duše. Žít pro pravdu, která jde za tento svět. Která je nad ním. Pro křesťany je tato pravda spojena s Kristem. A k tomuto způsobu života patří určitá ztráta. Paradoxní ztrácení duše, života, sebe. Křesťan předjímá svou smrt ve spojení s Kristem a ve smrti s ním. Ježíš říká, že není pohotový, připravený pro Boží království, kdo položí ruku na pluh a ohlíží se zpět (Luk 9:62), a naznačuje tím, že je užitečné umět se něčeho vzdát, něco ztrácet, nekoukat sentimentálně zpět jako Lotova žena. A ta ztráta je vědomá, skoro jako v případě Jana Křtitele, který řekne o svém vztahu k Ježíši: „On musí růst, já však se menšit.“ (Jan 3,30)

Apoštol Pavel k tomu praví: „Jestliže jsme spolu s Kristem zemřeli, věříme, že spolu s ním budeme také žít.“ Jinde to ztrácení pro Krista ap. Pavel ještě rozvádí a specifikuje pro tento náš život: „Ale to, což mi bylo jako zisk, položil jsem sobě pro Krista za škodu. Nýbrž i všechny věci pokládám škodou býti pro vyvýšenost známosti Krista Ježíše Pána mého, pro nějž jsem to všechno ztratil, a mám to jako za lejna, jedině jedné abych Krista získal.“ (Fp 3, 7.8.) Ano, lejna, zní to vulgárně – jindy se to slovo překládá mírněji jako hnůj, smetí, odpad –, ale proč se bránit trochu expresivnějšímu vyjádření?

Ke křesťanství a ke zbožnosti patří jistý zlom. Životní přerov. *Metanoia*. Obrácení. Křest. Rozhodnutí spojené se ztrátou. Smrt spolu s Kristem a tedy i ztráta. Jistý zmar ve prospěch, kvůli cestě za Kristem. Především vydanost,

nejistota, počítání s koncem. Přijetí kříže. Víra znamená mít naději odjinud a proto neulpívat. Náš stan má být zbořen, ale máme očekávat příbytek věčný od Boha.

-

Leč, není to tak jednoduché. Nejsme silní jako Jan Křtitel. Ostřílení jako Pavel. Ty ztráty jsou, zdá se, nesnesitelné, nesplnitelné. Z hlediska logiky tohoto života a tohoto světa je ta ztráta nepochopitelná a neuskutečnitelná.

Ježíš mluví o tom, že snáze vejde velbloud do ucha jehly, než bohatý do království Božího. A to bohatství nemusí být jen finanční, hmotné. Může to být také naše vnitřní bohatství, naše kultura, náš námi ohraničený svět. Ta naše duše nebo její část. Je z toho smutno... jako tomu chlápkuvi, jemuž se poněkud nepřesně říká bohatý mládenec; je teskno – tohle všechno, ať je to co je to, opustit, nechat, zapomenout! Velmi silný sentiment váže člověka ke všemu možnému i nemožnému, hmotnému i nehmotnému.

A učedníci jsou si toho vědomi, takže se zhrozí: „Kdo tedy může být spasen?“ Ježíš na ně pohlédne jsa si toho vůčihledně také vědom a řekne: „U lidí je to nemožné, ale u Boha je možné všechno.“ (Mat 19,26) Ano, bez Boha a bez Boží milosti nejsme schopni přijmout ztráty, nejsme s to se čehokoliv vzdát, nejsme s to se spolu s Janem Křtitelem umenšovat. A ten si je taky vědom nezbytnosti Boží milosti: „Člověk si nic nemůže přisvojit, není-li mu to dáno z nebe.“ (J 3:27) Věřme tomu, zkusme věřit Pánubohu, s otevřenou duší přijímejme milost, která přichází a která oprostuje a osvobozuje.

Apoštol Pavel píše do Korintu v souvislosti se vzkříšením: „Máme-li naději v Kristu jen pro tento život, jsme nejubožejší ze všech lidí!“ (1Kor 15,19) Proč nejubožejší, nejbídnejší, nejchudší z lidí? Protože spojovat své naděje s nějakým ukřižovaným člověkem nevypadá na úspěšný, bezproblémový a blahobytný život. Víra v Krista však není jen víra v Ukřižovaného, ten člověk byl vzkříšen a je živý v nebi, lidem stále přítomen, přičemž žijeme z víry a ne z toho, co je vidět.

-

Nicméně vezme, že onen předěl, ona ztráta může být také zisk, a to již v tomto životě, v tomto světě... Petr učedník říká: „Hle, my jsme opustili všechno a šli jsme za tebou.“ A na to Ježíš: „Amen, pravím vám, není nikoho, kdo opustil dům nebo bratry nebo sestry nebo matku nebo otce nebo děti nebo pole pro mne a pro evangelium, aby nyní, v tomto čase, nedostal spolu s pronásledováním stokrát více domů, bratří, sester, matek, dětí i polí a v přicházejícím věku život věčný.“ (Mar 10,28-30)

Takže to nemusí být tak zlé! Život s Kristem rozhodně není nuda, není prost imaginace a fantazie a vynalézavosti, není myšlenkově chudý. Ne, nemusíme být nejbídnejšími, nejubožejšími z lidí, i když je třeba počítat s určitým protivenstvím, nepohodlím, příkořím. „Mé břímě je lehké,” praví náš Pán. Staré opouštíme, a nové získáváme. Dokonce již v tomto životě.

-

((Dobíráme se k základu skrze ztráty, skrze to, že získáváme odstup, že jsme něco opustili. Ten základ je položen, je jako poklad ukrytý někde v poli, kvůli němuž je člověk schopen prodat vše. Základ je skryt, je neviditelný, je to v podstatě poklad v nebi. A tím základem je Ježíš Kristus a vše, co je s ním spojeno. A na něm lze znovu, jakoby na zelené louce, anebo spíš na skále, stavět, jinak řečeno: skládat poklady v nebi:

„Zda někdo na tomto základu staví ze zlata, stříbra, drahého kamení, či ze dřeva, trávy, slámy – dílo každého vyjde najevo. Ukáže je onen den,“ píše, rovněž Korint'ánům, apoštol Pavel, „neboť se zjeví v ohni; a oheň vyzkouší, jaké je dílo každého člověka.“ (1Kor 3,11-15)

Základ je položen, co je nad něj, vše další je tak nějak relativizováno. Nemusí to nikterak obstát. Ne vše bude nutně složeno v nebi. Stavíme, ale musíme počítat s tím, že to případně odepíšeme zase jako to smetí, jako slámu, jako ta lejna. Že se toho budeme muset vzdát a smířit se se ztrátou. Neboť ten text pokračuje: „Když jeho dílo vydrží, dostane odměnu. Když mu dílo shoří, utrpí škodu; sám bude sice zachráněn, ale projde ohněm.“))

Uvědomme si ještě, že ony ztráty, o nichž hovoříme, nesmí být samoučelné a nejsou samospásné. Vracím se k tomu, co již bylo řečeno: Co je platno člověku, jestliže získal všechnen svět, anebo taky, jestliže se všeho světa vzdal, nicméně své duši uškodil? Něco podobného říká taky slavná 13. kapitola již citované epištolý: „A kdybych rozdal všecko, co mám, ano kdybych vydal sám sebe k upálení, ale lásku bych neměl, nic mi to neprospěje.“ Důležité je, pro co a pro koho vše ztrácíme, onen základ, k němuž se znovu a znovu vracíme, a tím základem je Kristus, evangelium... od Boha přicházející láska.

AMN